

Додаток до листа
Міністерства освіти і науки України
від _____ № _____

Методичні рекомендації щодо організації освітнього процесу
дітей з особливими освітніми потребами
у 2022/2023 навчальному році

У 2022/2023 навчальному році в умовах дії правового режиму воєнного стану, введеного Указом Президента України від 24 лютого 2022 року № 64/2022 «Про введення воєнного стану в Україні», затвердженим Законом України 24 лютого 2022 року № 2102-IX (із змінами) освітній процес у закладах загальної середньої освіти, в яких навчаються діти з особливими освітніми потребами, в т. ч. спеціальних, організовується відповідно до законів України «Про освіту», «Про повну загальну середню освіту» інших актів законодавства **з урахуванням безпекової ситуації в кожній окремій адміністративно-територіальній одиниці.**

Оскільки **основним пріоритетом в умовах військових дій залишається безпека всіх учасників освітнього процесу**, Міністерством розроблено чотири моделі організації освітнього процесу в залежності від місця перебування здобувачів освіти:

- учні, які перебувають на безпечній території України, можуть здобувати освіту за очною, дистанційною, сімейною, екстернатною формами навчання, або у змішаному форматі, що передбачає поєднання очного навчання та навчання з використанням дистанційних технологій;

- учні, які є внутрішньо переміщеними особами можуть здобувати освіту за очною (за новим місцем проживання), дистанційною (у закладах освіти за новим місцем проживання, або у закладі освіти, в якому навчалися раніше), сімейною (за попереднім або новим місцем проживання), екстернатною (за місцем фактичного перебування) формами навчання або у змішаному форматі, що передбачає поєднання очного навчання та навчання з використанням дистанційних технологій (за новим місцем проживання);

- учні, які перебувають за кордоном, мають можливість здобувати освіту за очною (у закладах освіти країни перебування або українських школах та класах з використанням технологій дистанційного навчання або екстернату (за дистанційно формою) з окремих предметів (українська мова та література, історія України, географія), дистанційною (у своєму закладі освіти або у будь-якій школі на безпечній території, екстернат у Міжнародній українській школі (МУШ) та навчання у недільній школі відповідного філіалу МУШ), сімейною (за рішенням батьків та отримання дозволу відповідного органу в країні, у якій перебуває дитина з обов'язковим прикріпленням до закладу освіти, який надає послуги екстернату або дистанційної приватної школи), екстернатною (у своїй школі, якщо заклад

надає такі послуги, або у будь-якій школі на підконтрольній території України) формами;

- учні які знаходяться у зоні проведення активних бойових дій або на тимчасово окупованій території можуть здобувати освіту за дистанційною формою (у закладах освіти на підконтрольній території), екстернатною (у будь-якому закладі на безпечній території), сімейною формою (у закладах, розташованих на підконтрольній Україні території).

Звертаємо увагу, що освітній процес в офлайн-режимі запроваджується в закладах загальної середньої освіти, які мають відповідно обладнані укриття для всіх учасників освітнього процесу, та за наявності паспорта безпеки. Кількість учасників освітнього процесу, які одночасно перебувають в закладі повинна відповідати розрахунковій місткості споруд цивільного захисту.

При організації освітнього процесу в очному або змішаному режимі слід забезпечити безумовне переривання освітнього процесу, що здійснюється в приміщенні закладу освіти, у разі включення сигналу «Повітряна тривога» або інших сигналів оповіщення. Слід організувати переміщення учасників освітнього процесу до споруд цивільного захисту і забезпечити перебування в них до скасування тривоги, за можливості, продовжити освітній процес в укритті, а після відбою тривоги повернутися до приміщення закладу освіти, організувавши освітній процес з урахуванням необхідного коригування. При цьому звертаємо вашу увагу на потребу забезпечення комфортних умов перебування в укритті, у тому числі наявності питної води, речей першої необхідності для дітей, матеріалів, що можуть бути використані для психологічного розвантаження та розвитку дітей. Просимо звертати увагу на попередження вторинної психологічної травми у дітей, організацію комфортного, інклюзивного та розвиваючого освітнього середовища, забезпечення для дітей заходів, спрямованих на попередження психологічного травмування та розвиток.

Керівник закладу освіти за погодженням з обласними, Київською міською військовими (військово-цивільними) адміністраціями приймає рішення щодо формату навчання, який може змінюватися впродовж навчального року в залежності від безпекової ситуації в кожному конкретному населеному пункті.

Керівники закладів освіти несуть персональну відповідальність за організацію захисту здобувачів освіти, педагогічних та інших працівників закладу освіти під час освітнього процесу в закладі освіти, створення безпечних умов.

З метою створення безпечних умов перебування у закладі освіти дітей, учнів та працівників закладу з урахуванням військової агресії з боку російської федерації на території України Міністерством освіти і науки України спільно з Міністерством внутрішніх справ, Державною службою з надзвичайних ситуацій і Національною поліцією розроблено та направлено

для врахування в роботі обласним, Київській міській військовим адміністраціям інструктивно-методичні матеріали щодо порядку підготовки закладу освіти до нового навчального року та опалювального сезону з питань цивільного захисту, охорони праці та безпеки життєдіяльності (лист МОН від 26.07.2022 № 1/8462-22).

Рекомендації щодо підготовки та початку 2022/2023 навчального року в умовах дії правового режиму воєнного стану в Україні та продовження широкомасштабної агресії російських військ, особливостей організації навчального року містять листи МОН від 30.06.2022 № 1/7322-22, від 19.08.2022 № 1/9525-22.

Другим незмінним пріоритетом для Міністерства освіти і науки України залишається забезпечення сталості навчання та викладання, незалежно від того чи здобувачі освіти вимушено переміщені до більш безпечних регіонів України, чи виїхали за кордон, залишаються на тимчасово окупованих територіях чи територіях ведення активних бойових дій.

Діти з особливими освітніми потребами є найбільш вразливою категорією серед здобувачів освіти, які в умовах воєнного стану потребують особливої підтримки та уваги. Важливо забезпечити продовження здобуття освіти такими дітьми із створенням всіх необхідних умов з наданням психолого-педагогічного супроводу та корекційно-розвиткових послуг незалежно від місця перебування таких учнів.

Наступним пріоритетом є дотримання трудових прав педагогічних працівників закладів освіти, в т. ч. спеціальних, ІРЦ, асистентів вчителів (недопущення скорочення, своєчасна виплата заробітної плати) з метою збереження кадрового потенціалу висококваліфікованих фахівців.

Відповідно до частини першої статті 57¹ Закону України «Про освіту» (із змінами, внесеними Законом України «Про внесення змін до деяких законів України щодо державних гарантій в умовах воєнного стану, надзвичайної ситуації або надзвичайного стану» від 15.03.2022 № 2126-IX, що набув чинності 20.03.2022) здобувачам освіти, працівникам закладів освіти, установ освіти, наукових установ, у тому числі тим, які в умовах воєнного стану, надзвичайної ситуації або надзвичайного стану в Україні чи окремих її місцевостях, оголошених у встановленому порядку (особливий період) були вимушені змінити місце проживання (перебування), залишити робоче місце, місце навчання, незалежно від місця їх проживання (перебування) на час особливого періоду гарантується, зокрема, організація освітнього процесу в дистанційній формі або в будь-якій іншій формі, що є найбільш безпечною для його учасників; збереження місця роботи, середнього заробітку та інших виплат, передбачених законом.

Органи виконавчої влади та органи місцевого самоврядування, їх представники, посадові особи (керівники, голови, начальники), органи управління (структурні підрозділи) у сфері освіти приймають у межах своєї компетенції рішення, обов'язкові до виконання на відповідній території, для

реалізації державних гарантій, визначених частиною першою цієї статті, в умовах воєнного стану, надзвичайної ситуації або надзвичайного стану (особливого періоду).

Відповідно до наказу Міністерства освіти і науки від 28.03.2022 № 274 «Про деякі питання організації здобуття загальної середньої освіти та освітнього процесу в умовах воєнного стану в Україні» органи управління у сфері освіти місцевих органів виконавчої влади, органи місцевого самоврядування, зокрема у підпорядкуванні яких перебувають заклади загальної середньої освіти (далі – заклади освіти) та установи освіти, мають забезпечити та організувати: здобуття загальної середньої освіти для здобувачів освіти за будь-якою формою, що може забезпечити заклад освіти та є найбільш безпечною для них; оплату праці працівників закладів освіти та установ освіти незалежно від їх поточного місця проживання (перебування) в Україні чи за її межами, у тому числі шляхом прийняття рішення (розпорядження, наказу) про оголошення простою у закладах освіти, що не можуть здійснювати освітню діяльність внаслідок збройної агресії російської федерації.

Щодо проведення комплексної психолого-педагогічної оцінки розвитку дітей, які знаходяться за кордоном та на окупованих територіях, або змінили місце проживання.

Згідно із змінами до положення про інклюзивно-ресурсний центр, внесеними постановою Кабінету Міністрів України від 30.08.2022 № 979, у період воєнного стану, надзвичайної ситуації або надзвичайного стану (особливого періоду) для осіб, які здобувають загальну середню освіту та тимчасово перебувають за кордоном, або для осіб, які перебувають на тимчасово окупованих територіях, під час переходу між рівнями освіти дія висновку, який використовувався у процесі здобуття освіти на попередньому рівні освіти, продовжується на строк дії воєнного стану, надзвичайної ситуації або надзвичайного стану (особливого періоду).

У такому випадку з метою визначення актуальних потреб та можливостей дитини, динаміки її розвитку вивчення дитини може проводитись командою психолого-педагогічного супроводу, якщо дитина навчається в інклюзивному класі (групі), або психолого-педагогічним консилиумом, якщо дитина здобуває освіту у спеціальному закладі освіти.

Повторна комплексна оцінка для таких здобувачів освіти має бути проведена не пізніше ніж через три місяці після припинення чи скасування воєнного стану, надзвичайної ситуації або надзвичайного стану (особливого періоду), повернення здобувача освіти з закордону, виїзду його на підконтрольну Україні територію або повернення тимчасово окупованої

території, на якій проживає здобувач освіти, під загальну юрисдикцію України та відновлення конституційного ладу України на цій території.

В окремих випадках повторна комплексна оцінка розвитку дитини між рівнями освіти може бути проведена в онлайн режимі фахівцями ІРЦ, які проводили первинну оцінку розвитку, здійснювали супровід цієї дитини в освітньому процесі та сліdkували за динамікою її розвитку.

В окремих випадках, коли проведення комплексної оцінки було неможливим з певних причин, можливе зарахування учнів (вихованців) до спеціальних закладів освіти на підставі медичних документів, передбачених п. 6 розділу I Порядку зарахування осіб з особливими освітніми потребами до спеціальних закладів загальної середньої освіти, їх відрахування, переведення до іншого закладу освіти, затвердженого наказом Міністерства освіти і науки України 01.08.2018 № 831, зареєстрованим в Міністерстві юстиції України 16.08.2018 за № 945/32397, відповідно до профілю закладу освіти згідно п.6 Положення про спеціальну школу та п.8 Положення про навчально-реабілітаційний центр, затвердженими постановою Кабінету Міністрів України від 06.03.2019 № 221 (в редакції постанови Кабінету Міністрів України від 03.11.2021 № 1132), із обов'язковим проведенням вивчення розвитку дитини психолого-педагогічним консиліумом з метою визначення освітніх потреб, сильних та слабких сторін, надання рекомендацій педагогічним працівникам щодо організації навчання.

У такому випадку комплексна оцінка має бути проведена фахівцями ІРЦ протягом трьох місяців від початку навчання у спеціальному закладі освіти.

Для дітей, які не проходили раніше комплексну психолого-педагогічну оцінку розвитку особи в ІРЦ, потребують її вперше, перебувають на тимчасово окупованих територіях та не мають можливості виїхати для проведення комплексної психолого-педагогічної оцінки розвитку особи, ІРЦ проводить таку оцінку з використанням доступних для батьків дитини засобів та способів зв'язку. Зокрема, батьки можуть подати документи онлайн в кабінеті користувачів в АС ІРЦ, після чого ІРЦ має доступним для батьків способом (у тому числі, у випадку відсутності телефонного зв'язку, через месенджери чи електронною поштою) встановити зв'язок з батьками ІРЦ та може отримати від батьків фото наявних додаткових документів, у тому числі медичних, продуктів діяльності дитини (малюнків, прописів, тощо), незавіренних характеристик від педагогічних працівників, які раніше працювали з дитиною, тощо. Також, у випадку неможливості підключення онлайн, для здійснення відповідної оцінки батьки (інші законні представники дитини) можуть направити відеоматеріали, зняті особисто, щодо виконання дитиною запропонованих завдань, тощо. Нагадуємо фахівцям (консультантам) ІРЦ про принцип конфіденційності щодо

отриманих матеріалів, недопустимість використання отриманих фото та відео не за призначенням, недопустимість поширення чи демонстрації зазначених матеріалів будь-яким чином.

Надані висновки, оформлені відповідним чином в АС ІРЦ, чинні на території підконтрольній Україні для забезпечення освіти дітей. Повторна комплексна оцінка має бути проведена не пізніше ніж через три місяці після припинення чи скасування воєнного стану, надзвичайної ситуації або надзвичайного стану (особливого періоду), виїзду здобувачів освіти на підконтрольну територію або повернення тимчасово окупованої території, на якій проживає здобувач освіти, під загальну юрисдикцію України та відновлення конституційного ладу України на цій території.

У виключних випадках для дітей, які не проходили раніше комплексну психолого-педагогічну оцінку в ІРЦ, потребують її вперше та перебувають за кордоном, така оцінка в ІРЦ може бути проведена онлайн з врахуванням результатів оцінки, проведених за кордоном, з використанням визнаних міжнародних діагностичних методик, що дають можливість визначити стан дитини, рівень інтелекту, тощо.

Щодо забезпечення дистанційного навчання для здобувачів освіти з особливими освітніми потребами, які перебувають на тимчасово окупованій території

Звертаємо увагу керівників закладів освіти, що будь-яка дитина, не зважаючи на місце проживання, має право на здобуття освіти.

У період воєнного стану, надзвичайної ситуації або надзвичайного стану (особливого періоду) для осіб, які перебувають на тимчасово окупованих територіях, під час переходу між рівнями освіти дія висновку, який використовувався у процесі здобуття освіти на попередньому рівні освіти, подовжується на строк дії воєнного стану, надзвичайної ситуації або надзвичайного стану (особливого періоду).

Повторна комплексна оцінка має бути проведена не пізніше ніж через три місяці після припинення чи скасування воєнного стану, надзвичайної ситуації або надзвичайного стану (особливого періоду), виїзду здобувача освіти на підконтрольну Україні територію або повернення тимчасово окупованої території, на якій проживає здобувач освіти, під загальну юрисдикцію України та відновлення конституційного ладу України на цій території.

У випадку звернення батьків (інших уповноважених представників) учнів з особливими освітніми потребами просимо здійснювати кроки щодо зарахування дітей на підставі документів, які вони можуть надати, у тому числі надісланих фото на електронну пошту чи у месенджерах.

Усі заклади загальної середньої освіти є приєднаними до АС ІРЦ та можуть за номером висновку, наданим батьками (іншими законними представниками) учня з особливими освітніми потребами, знайти відповідний висновок у системі АС ІРЦ та у подальшому створювати індивідуальну програму розвитку, користуючись системою.

Нагадуємо, що індивідуальна програма розвитку підписується всіма членами команди, одним з батьків (іншим законним представником) учня та затверджується керівником закладу освіти. Батькам дітей, які перебувають на тимчасово окупованих територіях, індивідуальна програма розвитку може бути направлена доступними способами (на електронну пошту або в месенджер). Після ознайомлення з ІПР, батьки (інші законні представники) учня мають доступним способом повідомити про згоду щодо затвердження індивідуальної програми розвитку.

Також звертаємо увагу, що діти з особливими освітніми потребами можуть отримувати корекційно-розвиткові та психолого-педагогічні послуги (допомогу), реабілітаційні заходи в дистанційному режимі в закладах спеціальної освіти. Для надання послуг (допомоги) змінному контингенту до спеціальної школи можуть надаватися копії документів, що посвідчують особу дитини, висновку інклюзивно-ресурсного центру про комплексну психолого-педагогічну оцінку розвитку особи, або пред'являтися електронні відображення документів з використанням мобільного додатку Єдиного державного вебпорталу електронних послуг (Дія). У тому числі зазначені документи можуть бути надані на електронну пошту або в месенджері чи іншими зручними для батьків дітей з особливими освітніми потребами способами.

Щодо роботи асистента вчителя в умовах дистанційного навчання

У контексті зазначеного звертаємо увагу на те, що в умовах дистанційного навчання дітей з особливими освітніми потребами роль асистента вчителя посилюється, оскільки такі діти в умовах воєнного стану потребують особливої уваги та підтримки в освітньому процесі.

Відповідно до Переліку посад педагогічних та науково-педагогічних працівників, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 14 червня 2000 р. № 963, асистент вчителя є педагогічним працівником, на якого поширюються державні гарантії в умовах воєнного стану, визначені Законом України «Про освіту», зокрема щодо організації освітнього процесу в формі, що є найбільш безпечною для його учасників; збереження місця роботи, середнього заробітку працівників.

З огляду на зазначене, наголошуємо на недопущенні порушення трудових прав (скорочення посад, звільнення, невиплата заробітної плати) асистентів вчителів та за наявності організаційних і технічних можливостей

виконувати завдання, передбачені посадовою інструкцією, здійснювати оплату праці педагогічних працівників відповідно до норм чинного законодавства.

Відповідно до статей 26 та 44 Закону України «Про повну загальну середню освіту» асистент вчителя забезпечує особистісно орієнтоване спрямування освітнього процесу для учня з особливими освітніми потребами та забезпечує досягнення особами з особливими освітніми потребами результатів навчання, передбачених відповідним державним стандартом.

Асистент вчителя, який є учасником команди психолого-педагогічного супроводу, забезпечує індивідуалізацію освітнього процесу для дитини з ООП та в умовах дистанційного навчання продовжує виконувати свої функції, визначені у посадовій інструкції, затвердженій керівником закладу, а також виконувати функції відповідно до примірного положення про команду психолого-педагогічного супроводу дитини.

Отже в умовах організації дистанційного навчання асистент вчителя:

- організовує спільно з учителем/ями освітній процес з використанням технологій дистанційного навчання;
- забезпечує навчання учня з особливими освітніми потребами, у тому числі за потреби здійснює в межах свого педагогічного навантаження індивідуальне підключення поза часом уроку, який здійснюється онлайн, та надає додаткові пояснення, виконує разом з дитиною домашні завдання, які були їй не зрозумілі;
- надає додаткові пояснення дитині щодо виконання матеріалу, який вивчається, та завдань в окремій онлайн кімнаті, забезпечує перевірку виконання таких завдань;
- забезпечує реалізацію індивідуальної програми розвитку в межах своєї компетенції, зокрема досягнення поставлених в програмі цілей навчання, завдань на період дії ІПР, забезпечення визначених ІПР потреб, тощо;
- забезпечує в межах компетенції реалізацію індивідуального навчального плану дитини (за наявності);
- забезпечує комунікацію закладу освіти та батьків (інших законних представників дитини) з метою організації навчання учнів з особливими освітніми потребами;
- координує дистанційне навчання з батьками (іншими законними представниками) дитини, у тому числі завчасно попереджає про зміни розкладу, необхідні навчально-дидактичні матеріали тощо;
- здійснює підготовку матеріалів для дистанційного навчання для учнів з особливими освітніми потребами, у тому числі консультує батьків щодо їх використання;

- забезпечує підготовку індивідуальних завдань та адаптацію навчальних матеріалів відповідно до потенційних можливостей учня з урахуванням умов дистанційного навчання;

- забезпечує індивідуалізацію технологій дистанційного навчання з урахуванням особливих освітніх потреб, у тому числі обирає відповідні інструменти, консультує батьків щодо технічних особливостей їх використання з учнями з особливими освітніми потребами;

- асистує вчителю під час проведення дистанційних занять, зокрема допомагає вчителю під час поділу учнів на пари і групи в ZOOM-конференціях, може приєднуватись до будь-якої пари/групи в будь-який момент, допомагати та виправляти помилки, слідкувати за підняттям рук учнів, вмикати та вимикати мікрофони, включати демонстрацію екрану для показу презентацій та відео, слідкувати за чатом та відповідати на питання учнів та батьків, які виникають під час уроку;

- асистує вчителю при роботі з іншими учнями класу, які потребують першого рівня підтримки в закладі освіти, додаткових пояснень, індивідуального підходу, мають проблеми з опануванням матеріалу, у тому числі у зв'язку з перебуванням закордоном чи на тимчасово окупованих територіях, відсутністю доступу до онлайн занять, наявністю психологічної травми;

- надає учню та його батькам (іншим законним представникам) рекомендації щодо дотримання норм при користуванні комп'ютерною технікою, щодо організації робочого місця дитини;

- спільно з іншими учасниками команди супроводу бере участь у розробленні ІПР;

- забезпечує ведення щоденника спостережень за дитиною з ООП з метою відстеження динаміки розвитку та оцінки рівня досягнення цілей навчання, зазначених в ІПР;

- створює індивідуальне портфоліо учня з ООП.

Щодо мережі спеціальних закладів освіти

Вважаємо, що в умовах воєнного стану, пов'язаного з військовою агресією з боку російської федерації та військовими діями на території України до питання трансформації мережі спеціальних закладів освіти слід підходити досить виважено. Після завершення воєнних дій на території нашої держави збережені заклади освіти, в тому числі спеціальні, у період післявоєнної розбудови системи освіти можуть стати ресурсом для забезпечення освітнього процесу для учнів зруйнованих закладів, в т. ч. учнів з особливими освітніми потребами.

Постановою Кабінету Міністрів України від 30.08.2022 № 979 внесено зміни до положень про спеціальну школу та навчально-реабілітаційний

центр, відповідно до яких на період дії воєнного стану спеціальні школи незалежно від напрямку (профілю) їх діяльності зможуть зараховувати дітей з особливими освітніми потребами незалежно від категорії (типу) їхніх особливих освітніх потреб (труднощів) та додатково створювати для них класи, у тому числі змішані та інклюзивні, що дозволить зберегти контингент спеціальних закладів освіти та сприятиме забезпеченню доступності освіти для учнів з числа тимчасово внутрішньо переміщених осіб.

Водночас, з метою унормування процедури погодження реорганізації/ліквідації спеціальних закладів освіти, передбаченої статтею 32 Закону України «Про повну загальну середню освіту», наказом Міністерства освіти і науки України від 22 лютого 2022 року № 216, зареєстрованим в Міністерстві юстиції України 30 березня 2022 р. за № 368/37704, затверджено перелік документів, які мають бути подані до Міністерства для погодження проєкту рішення засновника про реорганізацію/ліквідацію спеціального закладу загальної середньої освіти.

Наголошуємо, що в умовах воєнного стану норми статті 32 Закону України «Про повну загальну середню освіту» не скасовувалися та процедура погодження повинна здійснюватись відповідно до чинних нормативних актів.

Звертаємо увагу, що відповідно до постанови Кабінету Міністрів України від 23 квітня 2003 р. № 585 (із змінами, внесеними постановою КМУ від 26 жовтня 2016 р. № 753) (далі – Постанова № 585) із завершенням 2021/2022 навчального року припинили функціонування спеціальні заклади загальної середньої освіти для дітей із затримкою психічного розвитку.

Органи місцевого самоврядування відповідно до рекомендацій мають перетворити зазначені заклади в інші типи закладів освіти та забезпечити відповідні умови для навчання дітей із затримкою психічного розвитку в спеціальних або інклюзивних класах закладів загальної середньої освіти.

Освітній процес для дітей із затримкою психічного розвитку в інклюзивних класах організовується відповідно до рекомендацій інклюзивно-ресурсного центру, визначеного типу (категорії) особливих освітніх потреб (порушень), рівня підтримки, який був рекомендований ІРЦ, відповідно до освітньої програми закладу освіти з урахуванням корекційно-розвиткового складника.

Звертаємо увагу на обов'язковість проходження повторної комплексної психолого-педагогічної оцінки між рівнями освіти та просимо рекомендувати батькам звертатися до інклюзивно-ресурсного центру. Повторна комплексна психолого-педагогічна оцінка також може бути проведена з метою моніторингу розвитку дитини, тому у разі відсутності динаміки розвитку дитини слід рекомендувати батькам звернутися до інклюзивно-ресурсного центру для проведення повторної комплексної психолого-педагогічної оцінки розвитку дитини та визначення категорії

труднощів, а також напрямів та рівня необхідної підтримки дитини з особливими освітніми потребами в освітньому процесі, у тому числі обсягу психолого-педагогічних та корекційно-розвиткових послуг.

Щодо діяльності пансіонів

Застерігаємо керівників спеціальних закладів освіти, в структурі яких передбачений пансіон, досить виважено підходити до питання відновлення їх роботи, адже керівник закладу несе персональну відповідальність за збереження життя і здоров'я учасників освітнього процесу та вихованців.

Міністерство рекомендує утриматися від діяльності зазначених структурних підрозділів закладів освіти до закінчення активних бойових дій на території держави. Питання забезпечення права на здобуття освіти дітей з особливими освітніми потребами рекомендуємо вирішувати шляхом організації підвезення учнів до закладів освіти, застосування різних форм організації освітнього процесу, тощо.

Наголошуємо, що остаточне рішення про діяльність закладу освіти та його структурних підрозділів приймає засновник, що несе відповідальність за прийняті рішення відповідно до законодавства.

Щодо роботи вихователів спеціальних закладів освіти в умовах дистанційного навчання

У випадку організації закладом спеціальної освіти дистанційного (змішаного) навчання, а також прийняттям рішення засновником у зв'язку з безпековою ситуацією щодо невідкриття пансіону вихователі, які працюють в закладі, можуть:

- знаходитися на просторі на умовах, які передбачені для всіх інших педагогічних працівників;
- бути переведені на посади вчителів інклюзивних класів, які створені в закладі спеціальної освіти за рішенням засновника;
- забезпечувати реалізацію виховного складника освітньої програми (освітніх програм) закладу спільно з вчителями початкових класів та вчителями – предметниками в дистанційному форматі;
- за рішенням керівника закладу за наявності відповідних компетентностей забезпечувати надання корекційно-розвиткових та психолого-педагогічних послуг (занять) в межах корекційно-розвиткового складника освітньої програми закладу освіти, проведення таких занять в індивідуальній формі у зв'язку з особливостями сприйняття матеріалу в дистанційному форматі. Потреба проведення корекційно-розвиткових та психолого-педагогічних занять в індивідуальній формі має бути визначена психолого-педагогічним консилиумом закладу спеціальної освіти та зазначена в індивідуальній програмі розвитку учнів (вихованців). Індивідуальна програма розвитку затверджується директором спеціальної

школи, схвалюється педагогічною радою та підписується одним з батьків (іншим законним представником) учня (вихованця). Батькам дітей, які перебувають за кордоном або на тимчасово окупованих територіях, може бути направлена індивідуальна програма розвитку доступними способами (на електронну пошту або в месенджер), після ознайомлення з якою вони мають доступним способом повідомити про згоду щодо затвердження індивідуальної програми розвитку.

- за рішенням керівника закладу за наявності відповідних компетентностей забезпечувати надання корекційно-розвиткових та психолого-педагогічних послуг (занять), проведення реабілітаційних заходів для змінного контингенту відповідно до проєкту постанови КМУ щодо внесення змін до Положення про спеціальну школу та Положення про навчально-реабілітаційний центр, поданого на розгляд КМУ. Відповідно до зазначених змін, діти з особливими освітніми потребами, які не є учнями спеціальної школи чи НРЦ, можуть отримувати корекційно-розвиткові та психолого-педагогічні послуги, а також реабілітаційні заходи. Надання таких послуг може здійснюватися, у тому числі в дистанційній формі, вихователями закладів спеціальної освіти. Для надання послуг (допомоги) змінному контингенту до спеціальної школи можуть надаватися копії документів, що посвідчують особу дитини, висновку інклюзивно-ресурсного центру про комплексну психолого-педагогічну оцінку розвитку особи, або пред'являтися електронні відображення документів з використанням мобільного додатку Єдиного державного вебпорталу електронних послуг (Дія). Звертаємо увагу керівників закладів освіти на потребу здійснення обліку наданих послуг змінному контингенту.

Щодо змісту освітньої діяльності спеціальних закладів загальної середньої освіти

Зміст освітньої діяльності у закладах загальної середньої освіти визначається Концепцією реалізації державної політики у сфері реформування загальної середньої освіти «Нова українська школа» на період до 2029 року, що схвалена розпорядженням Кабінету Міністрів України від 14.12.2016 № 988-р (<https://cutt.ly/OyA9z5p>), Державним стандартом початкової освіти, затвердженим постановою Кабінету Міністрів України від 21.02.2018 № 87 (у редакції постанови Кабінету Міністрів України від 24.07.2019 № 688); Державним стандартом базової і повної загальної середньої освіти, затвердженим постановою Кабінету Міністрів України від 23.11.2011 № 1392, Державним стандартом базової середньої освіти, затвердженим постановою Кабінету Міністрів України від 30 вересня 2020 р. № 898, для учнів, які навчаються за програмами дванадцятирічної повної загальної середньої освіти.

Звертаємо увагу, що починаючи з 2022/2023 навчального року вводиться в дію новий Державний стандарт базової середньої освіти, який є логічним продовженням державного стандарту початкової освіти, та продовжує реформу загальної середньої освіти «Нова українська школа».

Основними цілями базової середньої освіти за новим Державним стандартом є:

- розвиток природних здібностей, інтересів, обдарувань учнів;
- формування компетентностей, необхідних для їх соціалізації та громадянської активності, свідомого вибору подальшого життєвого шляху та самореалізації;
- продовження навчання на рівні профільної освіти або здобуття професії;
- виховання відповідального, шанобливого ставлення до родини, суспільства, навколишнього природного середовища, національних та культурних цінностей українського народу.

Реалізація мети базової середньої освіти ґрунтується на таких ціннісних орієнтирах, як:

повага до особистості кожного учня, його інтересів, досвіду, власного вибору, прагнень;

рівний доступ до освіти без будь-яких форм дискримінації учасників освітнього процесу;

дотримання принципів академічної доброчесності;

становлення вільної особистості учня, підтримка його самостійності, підприємливості та ініціативності, розвиток критичного мислення та впевненості в собі;

формування культури здорового способу життя учня, створення умов для забезпечення його гармонійного фізичного та психічного розвитку, добробуту;

довіра та безпека учасників освітнього процесу;

утвердження людської гідності, повага до прав і свобод людини;

формування в учнів активної громадянської позиції, патріотизму, поваги до культурних цінностей українського народу;

плекання в учнів любові до рідного краю, відповідального ставлення до довкілля.

Методичні рекомендації щодо особливостей організації освітнього процесу у першому (адаптивному) циклі/5 класах закладів загальної середньої освіти за Державним стандартом базової середньої освіти в умовах реалізації концепції «Нова українська школа» були надані у листі Міністерства освіти і науки України від 06.08.2021 № 4.5/2303-21.

Основним документом, що забезпечує досягнення учнями визначених відповідним державними стандартами результатів навчання є освітня програма закладу загальної середньої освіти.

Нагадуємо, що відповідно до частини першої статті 11 Закону України «Про повну загальну середню освіту» заклад освіти розробляє та використовує в освітній діяльності одну освітню програму на кожному рівні (циклі) повної загальної середньої освіти або наскрізну освітню програму, розроблену для декількох рівнів освіти. Освітні програми можуть бути розроблені на основі відповідної типової освітньої програми або освітніх програм, розроблених суб'єктами освітньої діяльності, науковими установами, фізичними чи юридичними особами і затверджених центральним органом виконавчої влади із забезпечення якості освіти відповідно до вимог цього Закону.

На основі нового Державного стандарту базової середньої освіти розроблено Типову освітню програму для 5-10 (11) класів спеціальних закладів загальної середньої освіти для осіб з особливими освітніми потребами, затверджену наказом Міністерства освіти і науки України від 07.12.2021 № 1317 (зі змінами, наказ МОН від 29.08.2022 № 769), яка може бути основою для створення освітньої програми закладу спеціальної освіти.

Зазначена Типова освітня програма вводиться в дію поетапно, зокрема, у 2022/2023 навчальному році застосовується для організації освітнього процесу 5-х класів спеціальних закладів загальної середньої освіти. Відповідно наказ Міністерства освіти і науки України від 12 червня 2018 року № 627 «Про затвердження типової освітньої програми спеціальних закладів загальної середньої освіти II ступеня для дітей з особливими освітніми потребами» (зі змінами) втрачає чинність у 2022/2023 навчальному році в частині застосування для 5-х класів спеціальних закладів загальної середньої освіти.

У випадку обрання закладом освіти для створення освітньої програм закладу освіти типових програм, затверджених МОН, учні 6-10-х класів спеціальних закладів освіти всіх видів продовжують навчатися за Типовою освітньою програмою, затвердженою наказом Міністерства освіти і науки України від 12.06.2018 № 627 «Про затвердження типової освітньої програми спеціальних закладів загальної середньої освіти II ступеня для дітей з особливими освітніми потребами» (зі змінами, накази МОН від 26.07.2018 № 815, від 10.06.2019 № 808).

Учні 1, 2, 3, 4-х класів спеціальних закладів загальної середньої освіти (крім учнів з порушеннями інтелектуального розвитку), у випадку обрання закладом освіти для створення освітньої програми закладу типових програм, затверджених МОН, навчаються за типовими освітніми програмами, затвердженими наказом МОН від 26.07.2018 № 814 «Про затвердження типової освітньої програми початкової освіти спеціальних закладів загальної середньої освіти для дітей з особливими освітніми потребами» (зі змінами, наказ МОН від 16.08.2019 № 917).

Учні з порушеннями інтелектуального розвитку спеціальних закладів загальної середньої освіти, які обрали для створення освітньої програми закладу типові освітні програми, затверджені МОН, навчаються за такими Типовими освітніми програмами відповідно:

учні 1-х класів - Типова освітня програма, затверджена наказом Міністерства освіти і науки України від 26.07.2018 № 816 «Про затвердження типової освітньої програми початкової освіти спеціальних закладів загальної середньої освіти для учнів 1 класів з інтелектуальними порушеннями»;

учні 2-х класів - Типова освітня програма, затверджена наказом МОН від 02.07.2019 № 917 «Про затвердження типової освітньої програми початкової освіти спеціальних закладів загальної середньої освіти для учнів 2 класу з порушеннями інтелектуального розвитку»;

учні 3-х класів - Типова освітня програма, затверджена наказом МОН від 01.04.2020 № 467 «Про затвердження типової освітньої програми початкової освіти спеціальних закладів загальної середньої освіти для учнів 3 класу з порушеннями інтелектуального розвитку»;

учні 4-х класів - Типова освітня програма, затверджена наказом МОН від 29.01.2021 № 121 «Про затвердження типової освітньої програми початкової освіти спеціальних закладів загальної середньої освіти для учнів 4 класу з порушеннями інтелектуального розвитку».

У випадку обрання закладом освіти для створення освітньої програм закладу освіти типових програм, затверджених МОН, учні 11-х та 12-х класів, які мають порушення зору (сліпі, зі зниженим зором), слуху (глухі, зі зниженим слухом), опорно-рухового апарату навчаються за типовою освітньою програмою, затвердженою наказом МОН від 22.07.2020 № 944.

Підходи щодо оцінювання результатів навчання учнів 1-4 класів спеціальних закладів загальної середньої освіти для дітей з порушеннями зору (сліпі, зі зниженим зором), слуху (глухі, зі зниженим слухом), опорно-рухового апарату, тяжкими порушеннями мовлення в умовах особистісно орієнтованого і компетентнісного навчання визначені у Методичних рекомендаціях щодо оцінювання результатів навчання учнів 1-4 класів, затверджених наказом Міністерства освіти і науки України від 13.07.2021 № 813.

Критерії оцінювання розміщено для використання в роботі на сайтах МОН та ІМЗО:

<https://mon.gov.ua/ua/osvita/inklyuzivne-navchannya/dlya-fahivciv/metodikiinkluzia>

<https://imzo.gov.ua/osvita/zagalno-serednya-osvita/navchalno-metodychnezabezpechennya/>

Переліки навчальної літератури та навчальних програм рекомендованих МОН для використання в освітньому процесі закладів освіти у 2022/2023

навчальному році розміщено на веб-сайті ІМЗО за посиланням: <https://imzo.gov.ua/pidruchniki/pereliki/>

Просимо взяти до уваги, що перелік навчальної літератури постійно оновлюється з урахуванням видання нових підручників, навчальних посібників.

Забезпечення закладів освіти сучасною навчально-методичною літературою є основою для створення освітнього середовища для дітей з особливими освітніми потребами в контексті сучасних педагогічних інновацій, розвитку творчої особистості як учителя, так і учня, створення умов для повноцінного інтелектуального, духовного, фізичного розвитку всіх учасників освітнього процесу шляхом подолання усталених стереотипів та застарілих підходів.

Для учнів 5-х класів спеціальних закладів загальної середньої освіти для дітей із порушеннями інтелектуального розвитку розроблені нові модельні програми, зокрема:

«Українська мова» для 5-6 класів спеціальних закладів загальної середньої освіти для дітей із порушеннями інтелектуального розвитку (авт. Пономаренко Н. В., Тороп К. С., Ярмола Н. А.);

«Українська мова» для 5-6 класів спеціальних закладів загальної середньої освіти для дітей із порушеннями інтелектуального розвитку (авт. Шепічак О. О.);

«Українська література» для 5-6 класів спеціальних закладів загальної середньої освіти для дітей із порушеннями інтелектуального розвитку (авт. Остапенко Л. І.);

«Українська література» для 5-6 класів спеціальних закладів загальної середньої освіти для дітей із порушеннями інтелектуального розвитку (авт. Пономаренко Н. В., Тороп К. С., Ляшенко В. В.);

«Математика» для 5-6 класів спеціальних закладів загальної середньої освіти для дітей із порушеннями інтелектуального розвитку (авт. Прохоренко Л. І., Тороп К. С., Біневич І. В.);

«Вступ до історії України та громадянської освіти» для 5-6 класів спеціальних закладів загальної середньої освіти для дітей із порушеннями інтелектуального розвитку (авт. Косенко Ю. М.);

«Пізнаємо природу» для 5-6 класів спеціальних закладів загальної середньої освіти для дітей із порушеннями інтелектуального розвитку (авт. Василенко Н. А., Трикоз С. В., Калюкова Ж. С.);

«Здоров'я, безпека та добробут» для 5-6 класів спеціальних закладів загальної середньої освіти для дітей із порушеннями інтелектуального розвитку (авт. Тороп К. С., Ярмола Н. А., Калюкова Ж. С.);

«Інформатика» для 5-6 класів спеціальних закладів загальної середньої освіти для дітей із порушеннями інтелектуального розвитку (авт. Трокай Т. М., Лапін А. В., Ляшенко В. В.);

«Інформатика» для 5-6 класів спеціальних закладів загальної середньої освіти для дітей із порушеннями інтелектуального розвитку (авт. Кликова С. О.);

«Технології (обслуговуюча праця)» для 5-6 класів спеціальних закладів загальної середньої освіти для дітей із порушеннями інтелектуального розвитку (авт. Дорошенко Н. М., Тороп К. С., Ярмола Н. А., Терещенко В. В., Швець Н. М.);

«Технології (квітникарство)» для 5-6 класів спеціальних закладів загальної середньої освіти для дітей із порушеннями інтелектуального розвитку (авт. Скакодуб Т. С., Тороп К. С., Василенко Н. А.);

«Технології (слюсарна справа)» для 5-6 класів спеціальних закладів загальної середньої освіти для дітей із порушеннями інтелектуального розвитку (авт. Тороп К. С., Біневич І. В.);

Модельна навчальна програма «Технології (столярна справа)» для 5-6 класів спеціальних закладів загальної середньої освіти для дітей із порушеннями інтелектуального розвитку (авт. Тороп К. С., Біневич І. В., Проценко О. С.);

«Технології (швейна справа)» для 5-6 класів спеціальних закладів загальної середньої освіти для дітей із порушеннями інтелектуального розвитку (авт. Швець Н. М., Тороп К. С., Дорошенко Н. М.);

«Мистецтво» для 5-6 класів спеціальних закладів загальної середньої освіти для дітей із порушеннями інтелектуального розвитку (авт. Тороп К. С., Лопатіна М. В., Прядка І. Є., Шпилєва Ю. І.);

«Фізична культура» для 5-6 класів спеціальних закладів загальної середньої освіти для дітей із порушеннями інтелектуального розвитку (авт. Прибега О. М., Василенко Н. А., Лапін А. В., Різченко А. В.).

Для учнів 5-х класів спеціальних закладів загальної середньої освіти для дітей із порушеннями слуху розроблено модельну навчальну програму «Українська жестова мова» для 5-6 класів спеціальних закладів загальної середньої освіти для дітей із порушеннями слуху (для осіб зі зниженим слухом) (авт. Біланова О. А., Іващенко Л. Д.) та модельну навчальну програму «Українська жестова мова» для 5-6 класів спеціальних закладів загальної середньої освіти для дітей із порушеннями слуху (для глухих осіб) (авт. Біланова О. А., Іващенко Л. Д.).

Вищезазначені модельні навчальні програми розміщені на веб-сайті <https://imzo.gov.ua>.

Учні 5-х класів спеціальних закладів загальної середньої освіти для осіб з особливими освітніми потребами (з порушеннями зору, слуху, опорно-рухового апарату, тяжкими порушеннями мовлення) навчаються за модельними навчальними програмами для закладів загальної середньої освіти, які адаптуються до психофізичних особливостей осіб з особливими

освітніми потребами (абзац 7 статті 9 Закону України «Про повну загальну середню освіту»).

Метою навчання дітей з особливими освітніми потребами є максимально можливий інтелектуальний, духовний, фізичний, соціальний та патріотичний розвиток кожної дитини з урахуванням її особистих потреб та можливостей.

Провідна роль у створенні сприятливого освітнього середовища означеної категорії належить якісному навчально-методичному забезпеченню. В єдності його цілей, змісту, дидактичного процесу й організаційних форм являє собою сукупність інформаційних і навчально-методичних матеріалів, що призначені забезпечити всі основні його етапи – від надання навчальної інформації, її сприйняття, усвідомлення й застосування з метою оволодіння визначеним обсягом знань та переліком визначених компетентностей, до контролю результатів вивчення навчальної дисципліни.

Враховуючи вищесказане, важливими є розробки науковців Інституту спеціальної педагогіки і психології ім. М. Ярмаченка НАПН України, які стануть у нагоді педагогічним працівникам, психологам спеціальних та інклюзивних закладів освіти.

Зокрема: «Навчання дітей з порушеннями когнітивного розвитку в умовах компетентнісного підходу»: навчально-методичний посібник / Л. І. Прохоренко, О. О. Бабяк, Н. І. Баташева, А. Л. Душка, Н. І. Недозим, О. М. Омельченко, О.В.Орлов // за ред. В. В. Засенко, Л. І. Прохоренко. – Київ: Наша друкарня, 2020. – 352 с.
<https://lib.iitta.gov.ua/723004/1/%D0%9F%D0%BE%D1%81%D1%96%D0%B1%D0%BD%D0%B8%D0%BA%20%D0%BD%D0%B0%D0%B2%D1%87%D0%B0%D0%BD%D0%BD%D1%8F%20%D0%B2%20%D1%83%D0%BC%20%D0%BA%D0%BE%D0%BC%D0%BF%D0%B5%D1%82%20%D0%BF%D1%96%D0%B4%D1%85>.

«Учні початкових класів із тяжкими порушеннями мовлення: навчання та розвиток»: навч.-метод. посіб. для пед. працівників, які працюють з учнями з особл. осв. потр. / Юлія Рібцун. – Львів : Світ, 2020. – 268 с.
<https://lib.imzo.gov.ua/wa-data/public/site/books2/navchalno-metodychnyposibnyky/dlya-pedpratsivnykiv-ospotreby/Ribtsun-Uchni-poch-kl-iz-tyazh-porushmovl-navch-ta-rozv.pdf>

«Учні початкових класів із особливими потребами: навчання та супровід»: навчально-методичний посібник / Л. І. Прохоренко, О. О. Бабяк,

В.В. Засенко, Н.А. Ярмола // - Харків: Вид-во «Ранок», 2020. – 160с.
<https://lib.imzo.gov.ua/navchalno-metodichn-posbniki/dlya-pedagogchnikpratsvnikv-yak-pratsyuyut-z-uchnyami-z-osoblivimi-osvtnmi-potrebami/navchalnometodichniy-posbnik-uchn-pochatkovikh-klasv-z-osoblivimi-osvtnmi-potrebaminavchannya-ta-suprovd/>

«Учні початкових класів із порушеннями зору: навчання та розвиток»: навчально-методичний посібник / Т.М. Костенко// - Харків: Вид-во «Ранок», 2020. – 127с.
<https://lib.imzo.gov.ua/wa-data/public/site/books2/navchalno-metodychnyposibnyky/dlya-pedpratsivnykiv-ospotreby/Uchni-pochatkovykh-klasiv-izporushenniamy-zoru-navchannia-ta-rozvytok-Kostenko.pdf>

«Учні початкових класів із порушеннями слуху: навчання та розвиток»: навчально-методичний посібник / С.В. Кульбіда, С.В. Литовченко, В.В. Жук, В.В. Литвинова// - Харків: Вид-во «Ранок», 2020. – 144с.
<https://lib.imzo.gov.ua/wa-data/public/site/books2/navchalno-metodychnyposibnyky/dlya-pedpratsivnykiv-ospotreby/Uchni-pochatkovykh-klasiv-izporushenniamy-slukhu-navchannia-ta-rozvytok-Kulbida.pdf>

«Учні початкових класів із порушеннями інтелектуального розвитку»: навчання та розвиток: навчально-методичний посібник / О.В. Чеботарьова, І.В. Гладченко// - Харків: Вид-во «Ранок», 2020. – 130с.
<https://lib.imzo.gov.ua/wa-data/public/site/books2/navchalno-metodychnyposibnyky/dlya-pedpratsivnykiv-ospotreby/Uchni-pochatkovykh-klasiv-izporushenniamy-intelektualnogo-rozvytku-navchannia-ta-rozvytok-Chebotarova.pdf>

«Учні початкових класів із розладами аутистичного спектра: навчання та розвиток»: навчально-методичний посібник / Інна Недозим// - Харків: Вид-во «Ранок», 2020. – 130с.
<https://lib.imzo.gov.ua/wa-data/public/site/books2/navchalno-metodychnyposibnyky/dlya-pedpratsivnykiv-ospotreby/Uchni-pochatkovykh-klasiv-izrozladamy-autystychnogo-spektra-navchannia-ta-rozvytok-Nedozym.pdf>

Особливості реалізації компетентнісного підходу в освіті дітей з інтелектуальними порушеннями / навчально-методичний посібник /авт.: О. Чеботарьова, Г. Блеч, І. Бобренко, І. Гладченко, О. Мякушко, С. Трикоз, І. Сухіна, Н. Ярмола. За наук. ред.: О. Чеботарьової, І. Сухіної. – К.: ІСПП імені Миколи Ярмаченка НАПН України, 2019. 450 с.
<https://lib.iitta.gov.ua/718292/>

Психолого-педагогічний супровід навчання дітей з інтелектуальними порушеннями/навчально-методичний посібник / авт.: О. В. Чеботарьова, Г. О.

Блеч, І. В. Гладченко, С. В. Трикоз, І.В. Сухіна, Н. А. Ярмола.: За наук. ред. О.В. Чеботарьової. К., Вид-во «Ранок», 2020. 123 с. <https://lib.iitta.gov.ua/722281/>

Корекційно-розвивальні технології навчання дітей з комплексними порушеннями розвитку: навчально-методичний посібник / Чеботарьова О. В., Блеч Г. О., Гладченко І. В., Бобренко І. В., Мякушко О. І., Сухіна І. В., Трикоз С. В. За наук. ред. О.В. Чеботарьової, О.І. Мякушко. Кропивницький: Імекс-ЛТД, 2021. 938с. <https://lib.iitta.gov.ua/725704/>

Контрольний список сфер розвитку для діагностики та раннього втручання й корекції поведінки: навчально-методичний посібник / Тереза Сіансіоло, Леся Прохоренко // за ред. Л.Прохоренко. – Київ : Наша друкарня, 2021. –106 с.

Нова українська школа: методика навчання інформатики в 4 класі осіб з порушенням зору на засадах компетентнісного підходу. Навчально-методичний посібник. / Костенко Т., Бабяк О. – Київ: Видавництво «Генеза». 2021 <https://lib.imzo.gov.ua/navchalno-metodichn-posbniki/dlya-pedagogchnikh-pratsv-nikv-yak-pratsyuyut-z-uchnyami-z-osoblivimi-osvtnmi-potrebami/navchalno-metodichniy-posbnik-nova-ukranska-shkola-metodika-navchannya-nformatiki-v-4-klas-osb-z-porushennyam-zoru-na-zasadakh-kompetentnsnogo-pdkhodu-avt-kostenko-t-m-babyak-o-o/>

Сучасний курикулум в освіті дітей з порушеннями слуху : методичні рекомендації / С. Литовченко, О. Таранченко, В. Жук, В. Шевченко, В. Литвинова, О. Федоренко. Кропивницький: Імекс-ЛТД, 2021. 322 с.

Новий формат освітнього середовища: діти з порушеннями слуху у початковій школі: навчально-методичний посібник / О. Таранченко, О. Федоренко. Київ, 2020. 223 с. <https://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/730669>

Учні початкових класів із порушеннями слуху: навчання та розвиток: навчально-методичний посібник / С. Кульбіда, С. Литовченко, В. Жук, В. Литвинова. Харків: Вид-во «Ранок», 2020. 144 с. <https://lib.imzo.gov.ua/navchalno-metodichn-posbniki/dlya-pedagogchnikh-pratsv-nikv-yak-pratsyuyut-z-uchnyami-z-osoblivimi-osvtnmi-potrebami/navchalno-metodichniy-posbnik-uchn-pochatkovikh-klasv-z-porushennyami-slukhu-navchannya-ta-rozvitok/>

Шевченко В.М. Методичні рекомендації для фахівців і батьків з реабілітації та розвитку дітей з кохлеарними імплантами. Київ, 2020. 49 с. <https://sluh-e.com.ua/metodychni-rekomendatsii-rozvytok-slukhu-ta-movlennia-ditey-z-kokhlearnymy-implantamy/>

Навчання дітей із порушеннями слуху: навчально-методичний посібник / С. Кульбіда, С. Литовченко, О. Таранченко О., В. Жук, О. Федоренко, В. Литвинова. Харків: Вид-во «Ранок», 2019. 216 с. <https://lib.imzo.gov.ua/navchalno-metodichn-posbniki/dlya-pedagogchnikh-pratsv-nikv-yak-pratsyuyut-z-uchnyami-z-osoblivimi-osvtnmi-potrebami/navchalno-metodichniy-posbnik-navchannya-dtey-z-porushennyami-slukhu-avt-kulbda-s-v-litov>

chenko-s-v-taranchenko-o-m-zhuk-v-v-fedorenko-o-f-litvinova-v-v/

Виховна робота осіб з особливими освітніми потребами в умовах нової української школи: навчально-методичний посібник / Коломоєць А.О., Луценко Л.М., Кульбіда С.В., Спіцина О.В.

Електронні ресурси та редаговані рукописи завершених праць наукових працівників ІСПП ім. М. Ярмаченка НАПН України постійно розміщуються в електронній бібліотеці НАПН України <http://lib.iitta.gov.ua/>.

Також на офіційному вебсайті МОН розміщено рекомендації та практичні матеріали щодо особливостей роботи із дітьми з ООП в умовах дистанційного навчання, зокрема:

- матеріали, підготовлені вчителями Спеціальної школи № 5 імені Я. П. Батюка м. Києва та Криворізької спеціальної школи «Натхнення» Дніпропетровської обласної ради (<https://mon.gov.ua/ua/news/uchiteli-specialnih-shkil-obyednuuyutsya-dlya-pidtrimki-ditej-z-osoblivimi-osvitnimi-potrebami>);

- матеріали щодо організації дистанційного навчання в умовах воєнного стану для дітей із порушеннями слуху, підготовлені КЗО «Криворізька спеціальна школа «Сузір'я» ДОР» (<https://mon.gov.ua/ua/news/pedagogam-organizaciya-distancijnogo-navchannya-v-umovah-voyennogo-stanu-dlya-ditej-iz-porushennyam-sluhu>);

- матеріали щодо організації освітнього процесу для дітей із порушеннями зору, слуху та інтелектуального розвитку, підготовлені Інститутом спеціальної педагогіки і психології імені Миколи Ярмаченка НАПН України (<https://mon.gov.ua/ua/news/rozrobleno-poradi-dlya-organizaciyi-inklyuzivnogo-navchannya-pid-chas-vijni>);

- матеріали щодо роботи із дітьми з ООП (<https://mon.gov.ua/ua/news/pora-dikomandi-pidtrimaj-ditinu-yak-dopomogti-dityam-z-oop-opanuvati-novu-navichku>);

Додатково можуть бути використані відео з розвитковими та корекційними заняттями, розміщені на ютуб-каналі (https://www.youtube.com/channel/UCrDDCZ5jjdxQo2u5cEZz_OA/videos?view=0&sort=dd&shelf_id=0).